

УДК 811'11 + 811.112

ББК Ш 143

Ш 143.21

Мова. Культура. Комунікація: дослідження мови та літератури в глобалізованому світі: Матеріали 6-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 24 – 25 квітня 2015 р.). – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. – 2015. – 136 с.

© Колектив авторів, 2015

У збірнику представлені результати сучасних розвідок у галузях лінгвокультурології, семіотики, зіставних студій, лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних досліджень дискурсу, методики викладання мов і літератур, літературознавчого аналізу текстів, прикладних аспектів мовознавства.

Language. Culture. Communication: the Study of Language and Literature in a Globalized World : Papers of the 6th International Scientific and Practical Conference (April 24 – 25, 2015). – Chernihiv : ChNPU, 2015. – 136 p.

The abstracts demonstrate the results of recent research in the fields of linguo-cultural and comparative studies, semiotics, linguo-cognitive and linguo-pragmatic planes of discourse studies, methods of teaching language and literature, literary text analysis, applied linguistics.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність результатів і коректність посилань несуть автори.

Відповідальний за випуск – **Деркач Н. В.**

ЗМІСТ

Калита А. А. Перспективні напрями сучасних фоносемантичних досліджень.....	3
Колесник О. С. Міфосеміотика в сучасному мовознавстві: на шляху до квантової лінгвістики	7
Хоменко І. А. Інтерпретація радіодрами Орсона Уеллса і Говарда Коха "Війна світів" в сучасній аудіовізуальній культурі.....	10
Алексієвський О. М. Просодичні засоби впливу у мовленні британських політиків.....	15
Борисов О. О. Природа інформаційного впливу у діалогічних дискурсивних практиках.....	18
Бурка Н. А. Уточнене визначення фонем як основної одиниці фонемного рівня.....	22
Васильєва О. Г. Мистецтво як комунікативний феномен.....	25
Волинець А. А. Транскультурний розвиток семантики поняття "Хаос" в добу Середньовіччя.....	28
Ганжа І. В. Проблема тлумачення феномену <i>хеджинг</i> у сучасній лінгвістиці.....	31
Гаценко І. Г. Метафора в українських загадках.....	33
Деркач Н. В., Коркодаєв Є. Д. Методика електроакустичного аналізу швидкості англійської вимови.....	36
Іванишина В. П. Проектна робота у навчанні іноземної мови в немовному вищому навчальному закладі.....	39
Капітова Т.С. Характеристика програми реформ у сфері освіти "Гонитва до вершини" у США.....	44
Кормільцина С. Ю. Новітні форми та методи навчання як підґрунтя для реалізації пізнавальної діяльності студентів.....	47
Корнева З. М. Особливості реалізації принципу проблемності у навчанні студентів ВТНЗ англійської мови професійного спрямування.....	51
Лепеха Е. В. Основные проблемы в организации работы по иностранному языку со студентами-заочниками.....	53
Литвин С. В. Навчання студентів нелінгвістичних вищих навчальних закладів написання інформаційних сторінок.....	58
Литвиненко Ю. М. Функціонування геральдичних символів у комунікативному просторі англійської художньої літератури	61
Марченко В.В. Емоційна складова мовленнєво-музичної комунікації..	65

Деркач Н. В., Коркодає Є. Д.
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка

МЕТОДИКА ЕЛЕКТРОАКУСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ШВИДКОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ВИМОВИ

The article focuses on the problems, accompanying the electroacoustic analysis of the articulation rate of speech fragments. An algorithm of articulation rate analysis on the basis of the rhythm unit is suggested.

Відмітною рисою сучасної експериментальної фонетики є підвищення інтересу до всебічного розгляду фізіологічних, фізичних, когнітивних, соціо- і психолінгвістичних засад функціонування фонетичних засобів у текстах, різних за жанрово-стильовими ознаками й спонтанністю актуалізації. Сучасне комп'ютерне забезпечення дозволяє отримати точні показники частоти основного тону, інтенсивності та тривалості різних ділянок звукового повідомлення. Проте теоретичні основи інтерпретування цієї інформації залишають ще багато запитань і потребують додаткового уточнення. Зокрема йдеться про обчислення швидкості вимови в англомовному усному тексті.

Як відомо, питання співвідношення даних перцептивного аналізу темпу мовлення індивіда й електроакустичних вимірювань параметру швидкості реалізації різних мовленнєвих одиниць за одиницю часу (секунду або мілісекунду) є досить спірним. При цьому пріоритет віддається саме специфіці сприйняття темпу мовлення на слух. Доцільною вбачається оптимізація методологічних засад інструментального аналізу швидкості вимови з тим, щоб обґрунтувати процедури, які б дозволили забезпечити якомога тіснішу кореляцію аналізованих перцептивних і акустичних показників і, відповідно, допомогли б краще зрозуміти особливості людського сприйняття.

Швидкість вимови обчислюють трьома способами. По-перше, визначають кількість сегментів за одиницю часу. По-друге, встановлюють середню тривалість сегменту в межах конкретної ділянки мовленнєвого повідомлення. Виявлення абсолютної

тривалості сегменту є третьою, досить обмеженою опцією, яка спрацьовує лише при співставленні сегментів, однакових за своїм звуковим складом [1, с. 125–126]. Фактично, у перших двох випадках для вимірювань використовуються однакові змінні: кількість мовленнєвих одиниць (звуків, складів, ритмогруп тощо) на текстовій ділянці і час вимови такого фрагменту (інтоногрупи, висловлення тощо), проте варіює їхнє взаємне розташування. Нескладні обчислення дозволяють легко взаємно конвертувати ці дані. З першим способом зручно порівнювати швидкість вимови різних інтоногруп, а з другим – співставляти отримані дані з абсолютною тривалістю мовленнєвої одиниці і пауз.

Обчислення швидкості вимови суттєво ускладнюється відсутністю серед науковців одностайної думки щодо базової одиниці – носія темпу, якою може бути звук, склад, морфема, слово, ритмогрупа, інтоногрупа тощо [2, с. 66]. За зауваженням Дж. Лавера [3, с. 539–540], вибір одиниці вимірювання, як правило, залежить від цілей аналізу. Проте слушною вбачається думка, висловлена у праці [4, с. 40], що морфологічний критерій не є вдалим для виокремлення одиниць швидкості вимови, і доречно обґрунтувати вибір з-поміж, власне, фонетичних одиниць.

Зазначимо тут, що звуки й склади англійської мови суттєво варіюють за тривалістю. Час їхньої вимови зумовлений як фонологічною специфікою, так і особливостями конкретної реалізації. Натомість уважається, що вимова ритмогруп в англійській мові, що має акцентний ритм, піддається дії закону ізохронності, суть якого полягає у промовлянні наголошених складів приблизно через однакові проміжки часу, тобто, вирівнюванні часу актуалізації ритмогрупи. Чим більшою є кількість ненаголошених складів у ритмогрупі, тим швидше вони вимовляються [5, с. 23, 110]. Оскільки ритмогрупа є ієрархічно вищою мовленнєвою одиницею, порівняно зі звуком і складом, вона може підпорядковувати в своїх межах їхню тривалість і має бути додатковим фактором їхньої варіативності. Цікавим є спостереження, висловлене в праці [6, с. 21–22], що темп мовлення варіює, скоріше, у межах цілого висловлення і зберігає певну рівномірність усередині інтоногрупи. При цьому

рекомендується залишити поняття темпу для інтоногруп і висловлень, а щодо слів і складів використовувати поняття просодичної тривалості [7, с. 48].

Окремих питань при вимірюванні ШВ є врахування чи неврахування пауз в обчисленнях. Зокрема, за визнанням Ю. О. Дубовського [2, с. 72], темп висловлення і паузи певним чином корелюють і зумовлюють сприйняття глобального темпу усного тексту, але невідомо, який саме механізм лежить в основі цього процесу. Зауважимо тут, що легше співвідносити паузи не з тривалістю звуків і складів, а ритмогруп, наприклад, із середньою тривалістю ритмогрупи в конкретному усному тексті. Результати здійснених нами замірів у зразку англомовного політичного виступу дають можливість зробити попереднє припущення про функціональну значущість пауз в цій ритмічній структурі.

Викладене вище дає підстави припустити, що ритмогрупу можна використати в якості базової одиниці в межах однієї з методик обчислення швидкості англійської вимови. У такому разі, алгоритм обчислення швидкості вимови на основі ритмогрупи матиме такий вигляд: 1) перше прослуховування мовленнєвого повідомлення, встановлення меж інтоногруп, утворюваних перцептивними й фізичними паузами; 2) підготовка фонетичної транскрипції аналізованого тексту; 3) друге прослуховування фрагменту, маркування його інтонації (мелодика, розподіл наголосів у інтоногрупі); 4) поділ мовленнєвого фрагменту на ритмогрупи й вимірювання їхньої тривалості, а також тривалості пауз за допомогою спеціального програмного забезпечення; 5) формування шкали оцінки швидкості вимови на основі граничних показників у фрагменті, встановлення середньої тривалості ритмогрупи в аналізованому тексті для її подальшого співставлення з тривалістю пауз; 6) встановлення темпоральної структури фрагменту, порівняння результатів перцептивного й електроакустичного аналізів та їхня лінгвістична інтерпретація.

Таким чином, сформована процедура електроакустичного аналізу швидкості вимови із використанням ритмогрупи в якості базової одиниці потребує подальшої перевірки й уточнення, які

планується здійснити на матеріалі виступу президента США Б. Обама "Remarks by the President in a National Address to America's Schoolchildren" від 8 вересня 2009 р. Зазначена політична промова становить зручний експериментальний матеріал, оскільки через високий рівень володіння навичками публічного мовлення Б. Обама у ній практично відсутні паузи хезитації, а ритмічна структура є особливо чіткою й виразною. Результати започаткованого дослідження сприятимуть розробці алгоритму комп'ютерного аналізу швидкості англійської вимови.

Література

1. Цеплитис Л. К. Анализ английской речевой интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига: Зинатне, 1974. – 270 с.
2. Дубовский Ю. А. Анализ интонации усного текста и его составляющих / Ю. А. Дубовский. – Мн: Высшая школа, 1978. – 137 с.
3. Laver J. Principles of Phonetics / John Laver. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 400 p.
4. Нушикян Э. А. Теоретические проблемы интонации английского языка / Э. А. Нушикян. – ОГУ имени Н. И. Мечникова, 1976. – 76 с.
5. Антипова А. М. Ритмическая система английской речи: Учеб. пособие для пед. ин-тов / А. М. Антипова. – М.: Высш. школа, 1984. – 119 с.
6. Аксенова Г. Н. К проблеме временной организации единиц речи / Г. Н. Аксенова // Просодия устного текста. Сборник научных трудов. – Вып. 298. – М., 1987. – С. 14–23.
7. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка / Наталия Дмитриевна Светозарова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – 175 с.

Іванишина В. П.

*Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Чернігівський національний технологічний
університет*

ПРОЕКТНА РОБОТА У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

The appropriateness of using the method of project in teaching the students of law faculty is grounded, the optimal types and kinds of projects are defined and the stages of their realizing are described in the article.